

milat en *Fornédos* en un paratge de la vall de Boí (XIII, 164).

Vallfornès en el Montseny, és amb è i d'etim. diferent (veg. art. especial).

També l'augmentatiu-despectiu *Fornàs*. A les Illes, tant Mall. com Menorca, ens recorda En Mascaró (vol. I, 301, n. 21.5) «donen el nom de *fornàs*, *fornasos*, *fornets* als llocs on hi ha talaiots: ja que el seu petit portaló d'entrada recorda una boca de forn pagès». D'aquí, p. ex., *Es Fornàs*, a la costa de Lluçmajor (Masc., 33E9) amb la *Punta des Fornàs*, ja en el m. Despuig. A Men., te. St. Climent de Mussuptà, un «lloc de Torelló és *Torelló des Fornàs*»; i el meu inf. es deia «A. Cardona *des Fornàs*» (XLIV, 60.3, 61.5); Masc. 12D2 hi localitza el megalit *es Fornàs* prop de Torelló d'en Cintes.

D'altra banda, com a NL menor, el trobem també escampat arreu en el Continent: *Cova Fornasos* entre Espés Alt i Baix (Gourdon, *Bu. Ass. Exc. C.* XII, 122). En el Maestrat: *Lo Fornàs*, te. Cervera (XXVII, 121.7); *Los Fornassos* a Albocàsser (XXVIII, 94.9,2). Altrament ens acontentarem amb una mera enumeració: *El Fornàs* a Taurinyà, Oms, Torre d'En Besora, Nules, Morvedre i Montserrat d'Alcalà.

FORNA. Acabem amb un grup de NLL valencians, que vénen de l'àrab. Per més que pugui xocar als ignorants d'aquesta llengua, *fúrn* és també el mot àrab que significa 'forn': des de molt abans de Mahomet —no n'hi ha d'altre, des de l'Alcorà i els clàssics més puristes de la gran Àrabia, de l'Àfrica i d'Espanya. Probablement fou un manlleu del llatí des dels temps que l'enginy vial dels romans degué bastir, més enllà del Jordà i de l'Orontes, grosses fornals per coure-hi les llambordes de les *stratae* romanes. I segons el sistema gramatical de l'àrab, hi sorgí automàticament el «*nomen unitatis*»: *fúrna*. D'on molts NLL, ja a l'Àfrica, p. ex. *Furna* 'important centre postal i telefònic a Tunísia' (*Nomencl. Meyrat*, p. 987).

Per tant, ja s'havia d'esperar que hagi donat toponímia valenciana. *Forna*, poblet del Mq. de Dénia, vora Pego i la Vall de Gallinera. Li escau el nom, com a situat en una encofurnada clotada. És instructiu, en aquest sentit, el que explica Cavanilles parlant d'aquelles valls: «--- más ásperos y fragosos que el Mostalla, los barrancos que lo surcan son profundos --- el llamado del *Infern* --- la herradura de Pego, en cuyo fondo está la *Adzuvia* [altre nom que significa 'clotada', veg. s. v.] --- veinte veces se atraviesa el riachuelo --- cortes escarpados --- hasta el agua --- procuraba distraerme al ver aquellas alfombras --- de flores, donde con dificultad penetra el Sol: salí de aquel laberinto, dexando, al Norte del *Almirante*, el pueblo de *Forna*, de 55 vecinos que cogen en su término 5400 libras de seda --- pocos granos y 500 cántaros de vino; y entré en el valle de Gallinera ---» (II, 151).

MENCIONS ANT. 1257: «*alqueria de Fornà* --- prope Villalonga» (MtzFdo., *Doc. Val. ACA* I, b 63). Oït *fórna* en l'enq. del lloc, a. 1963 (XXXIII, 114-116). SSiv. 1231: fou agre. a Reconchent en l'a. 1535, com

a rectoria de moriscos, amb 25 cases, se li féu fer esgl. el 1574, i en dóna una altra notícia de 1345. Lapeyre (p. 27) hi troba 13 moriscos el 1563, 14 el 72 i 35 el 60, mentre que el 1609 són només 10, i es declaren «cristians vells». Reglà, p. 112: cristians que tributen a Àngela Pallàs.

Amb *al-* aglutinat: *L'Alfórna* (veg., s. v.). *Cova d'El Fornero*, te. Alfauir (XXXII, 81.15): amb sufix mosàrab *-airo*? O més aviat NP d'un habitant de *Forna*?

Puix que *fúrna*, de terminació fem. existia en l'àrab valencià, bé havia de tenir-hi el normal plural femení *furnāt*, i és regular que en surti el nom del Barranc de *furnét*, te. Costur (XXIX, 917, '31 × '06). Igualment: *Los Fornets*, te. Vilanova d'Alcolea (XVIII, 171.21); i caseta dels *Fornets*, te. St. Jordi Maestrat (XXVIII, 54.7).

En fi, un compost àrab: *Forseguer*, te. Beneixama (XXVI, 14.1) < *furn sağir* 'forn petit'.

I l'important poble mallorquí FORNALUTX. Poble de la vall de Sóller (Mallorca), al vessant N. de la serra de Tramuntana.

PRON. MOD.: *fornalúç*, oït a Sóller (1953), a Bunyola (1963), a Llubí (XLI, 7.6) i a tots els pobles veïns.

DOC. ANT. *Villa de Fornelug* a. 1270 (BABL I, 25 295) i en el Repartiment *Fornaluchy* Quadrado (*Conquista de Mall.*, 528).

De l'àrab *furn al-luğğ* 'forn de la ribera' (*DECat* I, 495b1-52).

1 En aquests amb la metafonia -ó-u > ú-o de tipus pre-català i alt-aragonès (*E.T.C.* I, 136).

FORNAC, FORNACA

El BDLC (1912, VII, 114) recull «*Fornach* y *Fornaca*»: nom d'un mas, en 1690, del poble de Caldes (Capbreu 21 de l'Ardiacat de la Selva, llibre 52), art. firmat per Josep Riera pvre. de Girona recollint molts noms en *-ac* que documenta en mss. i llibres del bisbat de Girona (entre ells uns quants de La Selva). S'entén que *Fornach* és la forma del capbreu c. 1690, que Riera identifica amb un *Fornaca* modern. No tenim confirmació de la forma *Fornac*, però sí de *Fornaca*:

(1) *la furnàka* m'és ben conegut com un mas prop de Martorell de la Selva, entre aquest poble i Maçanes i *L'Espona* de Buixalleu: oït allí, 1969, i confirmat per Mn. P. Ribot de Riells, quan passàvem a la vora per la crtra. —on hi ha el rètol *Fornaca* en un indicador: sembla ser el mateix lloc que l'anterior. (2) en un doc. de Girona de 1174 donen una vinya a *Fornaca* a. 1174 (Botet, *BABL* IV, 191) entremig de llocs de la rodalia SE. i E. de la ciutat, entre ells Bescanó. (3) *La Fornaca* nom d'un veral recollit a Llavanes, d'on baixa el «Torrent de les Bruixes» cap a mar (XLIV, 177.6, 177.9): En Cahner ho sap com una casa nova o refeta entre St. Vicenç i Caldetes.

ETIM. Obscura, car no s'explicaria un derivat de *forn* amb *-ac* i menys en *-aca*; i tampoc acontenta suposar una derivació regressiva des de *Fornaguera* (que